

Антонио Дим

СЪЧУВСТВИЕ И СЪСТРАДАНИЕ

Несравнимо е многообразието между проявяваните в живота на човека съжаление, съчувствие, състрадание, жалост, милост, милосърдие, любов, алтруизъм. Вълнуващо е богатството от сходство и различие. Отношенията между личности и между общество и личност се характеризират като социални или интимни, като привличащи или разделящи.

Думата *Съжалявам* е срещана на път и под път. Непрекъснато я чуваме в обществото или изговаряме до баналност и вероятно ни успокоява като платен данък или таксувана глоба. Естествено в Съжалението включваме мисловно и чувствено съдържание, когато се проявяват прозрачно, явно в очите и в тона на гласа при срещи или събеседване. Съжалението не помага на часа и на деня. Изисква се осъзната емоционалност и чувство за жалост, сърдечност и съпричастност. Мисълта е взривена и будна за действие – хората категорично извършват истински добри дела и помагат на нуждаещите се. Въплътеното Съжаление в човека извиква добронамереност за значимо въздействие и постижение с поставена цел.

А *Съчувствието* почти не се изрича, защото е емоционално и душевно състояние, което обединява хората видимо и невидимо с непредвидим обхват за добро или лошо, при радост или несполука, при взаимно уважение на един към друг. Дебри са нещастията на угнетения човек, неговата физическа болка и терзание, неговата съдбовна среда. Наоколо витае невъзможност нещата да се променят и онова страховитото усещане за нашата безпомощност. Всичко това е изпълвало страници художествено творчество, философия, психоанализа.

Целта е да осветлим важността на проблема, фаталното последствие при опит безотговорно да се включим в обстоятелствата със съпреживяване и облекчаване състоянието на другия с нашето Съчувствие, което честно по човешки е някак безсмислено, наивно и пагубно. Без да повлияем реално на изстрадалите наши близки или приятели, след не премерено Съчувствие обикновено ние губим спокойствие и вероятно се потапяме в гузното нищо.

Знаменателно е опасното Съчувствие и пагубното Състрадание, описано в последният роман на Стефан Цвайг „Нетърпеливо сърце“, когато в живота на писателя секва литературният гений. Историята е много странна, но може да послужи за доказателство, че проявеното необуздано съчувствие е обратната страна на срамното малодушие и бягство от собствената отговорност.

Млад подпоручик от хусарски полк живее в малко градче сам и няма топлината на домашния уют. При случайно обстоятелство е поканен на вечеря в двореца на най-големия богаташ в областта. На трапезата е представен от домакиня и на своята дъщеря Едит – нежно и бледо девойче. Великолепният дом и изисканата вечеря го разтоварват и младият мъж се чувства свободен. Приглушената музика в

салона, танците и веселият смях допълват неговото блаженство. Възбуден от виното и чаровните жени е забравил да покани на танц дъщерята на домакина. Открива я в третата зала, където свири квартет зад китайски параван. Седнала е между две възрастни дами привела малката си глава и сякаш се е отдала на музиката. Поканва я с поклон, но в него се приковава недоумяващ поглед, а устните остават полуотворени. Предположил, че може би не е разбрала, повторно се покланя с „Разрешете да ви поканя, милостива госпожице!“.

И тогава става нещо ужасно. Приведената горна половина на тялото внезапно се отмята назад, сякаш иска да избегне някакъв удар, в същото време кръвта се стича на талози към бледите страни, откренатите устни се присвиват и само очите неподвижно се впиват в него с невиждан ужас. В следващия миг цялото тяло се напруга, стъпва на пода, опира двете си ръце на масата и се надига, в същото време нещо се сгромолясва на пода. Все още се придържа с двете си ръце за разклатената маса, детинското телце все още се разтърсва от главата до петите, ала въпреки това не побягва. И внезапно от нея се изтръгва ридание, диво, първично, като приглушен вопъл. Възрастните дами я прихващат от страни, милват, успокояват разтроеното момиче, нежно отдръпват сгърчените му ръце от масата и то отново рухва в креслото. Риданията не стихват, напротив, стават по-несдържани и разтърсват слабото телце, стигат чак до раменете.... Вцепенен от уплаха, той безпомощно се вира в разплаканото момиче, което в този миг, осъзнало срамното положение, отпуска глава върху масата.

Безпомощен или ужасен, младият мъж се втурва към братовчедката на Едит да му обясни случилото се, която със същия невъздържан ужас му казва: „Нима не забелязахте, че Едит е парализирана? Не видяхте ли бедните й сакати нозе? Та тя не може да направи и две крачки без патерици, а вие каните клетото създание на танц!“ Сразен от своята глупост и съзрял леко угнетеното лице на бащата, той залита към вратата на вестибюла и излиза от дома свръх възбуден. Извършил малодушно бягство, навън пред къщата той е с чувство за вина. И с тази гибелна глупост започва цялата история – неговите първи терзания за клетото същество, извинение с букет кошница рози, покана от Едит на чай и посещение в топлина и лукс. Той е затрогнат, за миг е видял гневните очи на обиденото момиче, съзрял е неподозираните гълбини на човешкото страдание, в сърцето му струи ненадейна топлина и момчешки копнеж за приятелство с млади жени и в същото време някакъв инстинкт го предупреждава да не се подава на рисковано любопитство – нали вече се е извинил. Симпатията му се насочва с нарастваща сърдечност към безпомощното създание, незабележимо се насища с нежност. Непознати области на чувствата – но по-опасни. Трябва постоянно да е нащрек, за да не би да прекрачи едва забележимата граница, при която съчувствието, вместо да успокои наранимото и капризно девойче, може да го нарани още по-дълбоко. Учуден открива благотворната сила на съпричастието, което трябва да помага на всекиго и с всичко чрез себе раздаване и да преодолява всякакво страдание чрез състрадание.

Но скоро е изтръгнат от тези романтични усещания. Славните момчета-хусари с дърдоренето несравнимо разрушават неговата увереност, че е човек, който дава, който помага. Осъзнава, че в очите на другите хора тази връзка изглежда различно. Отчайва го това, че не разбира собствените подбуди, а самовнушенията не са в състояние да му помогнат, след като душевното му равновесие веднъж се е разклатило. Търси отговора – действително ли от съчувствие посещава тези богати люде; не е ли подтикнат към това от премного суетност, от преголяма жажда за удоволствия? Решава да разреши посещенията. Осъзнаване, но късно - навикът задължава хората. Усеща болезнено изтощение от нарастващото състрадание, което го обзема щом помисли за нейното нещастие. На терасата на кулата му е

позволено да види безкрайната самота на момичето, което за да избяга от лъжите, мъката и сълзите на близките е избрала за нейното уединено място.

Избегнал да го навести, се извинява с лъжа, която предизвиква неочаквано и откровено избухване на Едит: не му ли омръзва с фалшивата си изтънченост да играе ролята на милосърден самарянин; как с облекчение, след като напусне, оставяйки я да лежи като труп, с въздишка прошепва „клетото болно дете“ и същевременно е доволен от себе си, защото е пожертвал час за нея. И тя завършва: „Аз обаче не желая никакви жертви и благосклонно съчувствие. Не мога да понасям лъжите и вашата отворителна жалостивост!“

За оголване на истината пред младия мъж помага с анализ лекуващият доктор: крайниците на Едит внезапно са парализирани, сетивата се изострили, променена е психиката; половинчатите неща и недоизречените намеци винаги са губелни; досега нищо не е постигнал с болната, нищичко; не можел да понася тези жалки сантименталности, защото безкрайно се терзаел. Подпоручикът разбира колко безчувствено и небрежно е било неговото съпричастие там, но от изключителната ситуация именно той е въвлечен да обнадее всички, че има нов начин за лечение. Изумен от настъпилото оживление и лъжливи чувства в замъка, в началото отхвърля тревожност за съвестта си, но по-късно осъзнава, че заради проклетото си състрадание е проявил слабост, подал се е на безумна заблуда и е заблудил и други хора, че човек трябва да владее своето състрадание, инак ще причини с него повече злини, отколкото с пълното си безразличие. Въпреки всичко, той поема отговорност пред доктора да възстанови душевното равновесие на Едит в случай, че при нея настъпи криза на отчаяние. За пръв път почва да проумява, че най-големите злини на този свят не се причиняват от лошотия и бруталност, а от слабост.

В особения ден на терасата, преди заминаването, Едит грубо и откровено избухва: не ме наричайте постоянно дете; не виждам във вас съпричастие за новото лечение. Не можейки да си представи, че няма да се виждат три месеца, седемнадесетгодишното момиче е стреснато и го пита: защо изобщо идва у тях и какво чувства. А подпоручикът отговаря извънмерно учтиво и прекалено засукано на въпросите на момичето, което отривисто продължава: „Вие ме навестявате, защото съм прикована на този проклет стол, но аз нямам нужда от жертви и от приятелство, което произтича от моята недъгавост“, „Ако не напредна, вече знам как да се отърва от вас“, „Ще се прехвърля през парапета, един скок само, и веднъж за винаги ще се освободя от проклетото ви съжаление, тъй че всички около мен ще си отдъхнете“. Уплашен той скача, сграбчва я за ръката, но тогава Едит трепва, внезапно го блъска право в гърдите, губи равновесие, рухва на терасата и през сълзи изкрещява: „Махайте се долен, безчувствен човек“! Братовчедка ѝ и слугата я прибират и успокоена тя се съвзема. Наслоеното в нервите нетърпение в даден момент е изригнало.

Потресен, подпоручикът остава против волята си до вечерта, когато му предават, че Едит го моли от все сърце да слезе в нейната спалня. Тук за последно той я убеждава в метода на лечение, моли я да бъде търпелива. На тръгване тя пожелава целувка за „лека нощ“, той се навежда и докосва с устни челото. Ала тогава Едит с двете си ръце го сграбчва, дърпа устните му от челото и ги полага върху нейните устни страстно и горещо, не може да се насити, притиска с шеметна сила, простенва „Глупчо, ах ти, глупчо...“ и го притиска все по-жадно, целува го все по-буино и напористо.

Замаян и политвайки навън, ужасът му е неописуем от късно разкритата тайна на нейното безпокойство, на нейната необяснима досега агресивност и от това, че болната, недъгава девойка може да обича и да копнее да бъде обичана, съзирайки в нея само страдалката, детето, а не жената. Определил се като жалък глупак и

неизлично болен от своята наивност, той двадесет и пет годишният младеж дори не би сънувал, че болните, сакатите, незрелите, отблъснатите и белязани жени също се осмеляват да обичат. Само той без набран опит – шутът на своето състрадание – не подозирал нищо, че разбунената душа на момичето се терзае от неговото неразбираемо неразбиране и, че я смазвал с душевната си глухота. С бесен въртеж в главата той едва напипва изхода на къщата, но нейната братовчедка го спира и му разкрива, че от ранна сутрин до късна нощ не мисли и не говори за нищо друго, освен дали смятам, че наистина я обича и с всеки изминат ден ставало все по-опасно. Излизайки, той за втори път бяга от съдбовния дом уплашен като крадец и съзнава, че да отблъснеш влюбена жена е проява на жестокост, че още от първия миг на вътрешното бягство няма никакъв изход.

В полученото дълго любовно писмо, Едит го умолява да не бъде жесток към нея, да ѝ позволи само да бъде обичан, макар да е безумие да се натрапва, защото и най-клетото създание не е лишено от гордост и ако пожелае да я накаже, въпреки нейния срам и отчаяние, тогава ще ѝ остане само един път и, че той го знае, тя му го е казала.

На разговора с лекуващия доктор подпоручикът го моли да избие от главата ѝ това влюбване, но докторът определя неговото бягство в толкова критичен момент като жалка страхливост, като извършено подло престъпление, дори убийство и категорично му казва, че офейкването му е само слабост и при шока Едит лично ще посегне на живота си, и че човек може да избяга от всичко, но не и от себе си. Тогава той приема да издържи и да застане пред Едит след нейното признание, макар че след неистовата интимност пълната непринуденост между тях вече е невъзможна. На следващия ден е при нея, очите ѝ се взират отчуждено, а тръпка се разлива по цялото ѝ тяло. Той се привежда и слага ръка на нейното рамо дълго време, когато нейните две ръце обхващат мъжката силна ръка и започват да я милват нежно и боязливо, а в съкровено докосване отсъства всякаква страст. С пророческите си чувства тя забелязва, как сам е избягал от нежността ѝ, че неговата мигновена и бегла целувка не изразява любов, а само смущение и състрадание. И това е неговата непоправима грешка – тя се усъмнява, че я мами и душата му трепери от страх и срам, и че не изпитва към нея нищо друго, освен състрадание.

За да спаси момичето, той обещава пред сломения ѝ баща, че когато тя оздравее, той естествено сам би ги потърсил. Една решителна стъпка, която предварително не е обмислил и цялата отговорност на своето обещание, дадено от малодушна състрадателност. Веднага получава писмо: „Заминавам вдругиден. Вече знам за кого трябва да живея. Елате утре. Никога не съм ви очаквала с такова нетърпение. Вечно ваша Е.“ Вече при посещението тя му признава, че знае какво е споделил с баща ѝ, знае какво иска да направи за нея..., благодарение на него продължава да живее..., едва вчера е започнала да живее. На вечерята той вдига тост „За ваше здраве“ и нейният отговор е „Да, да оздравея за теб“! Той бързо се навежда и я целува по устата. Така става годежът, сторен искрено и спонтанно и получава пръстен, за да мисли за нея, когато замине.

На тръгване се случва зловеща сцена. Ненадейно Едит се появява на вратата към коридора, отлепва се сама от нея, насочва се към него свободно без патерици, изминава стъпки, страстно протяга към него ръце, губи равновесие, коленете ѝ се подгъват като подсечени и се строполява в краката му. Обзет от внезапен ужас, той неволно отскача назад, вместо естествено да се спусне към нея и да ѝ помогне да се изправи. Само долавя приглушеното ѝ изхлипване и повлечените стъпки на близките при изнасянето ѝ. Разбира, зловещата девойка никога не ще оздравее и че вече е нищожен жалък човек, който подло нанася вреда със своята слабост и чието състрадание не е нищо друго, освен разколебаваща и разрушителна сила,

защото точно сега трябва да засвидетелства вярност и да ѝ помогне, да приседне до нея и да я успокои. Обзема го страх от чуждото нещастие, грабва сабята и фуражката и за трети последен път избягва от този дом като престъпник.

Препълнен от задух в нощта и разкъсан от душевни терзания за последствията от проклетото състрадание, попада в крайпътна кръчма, където след пийване и кошмарен сън на масата, той проумява, че там никой няма да изпита състрадание към роба на своето страдание. Маха се и влиза в кафенето на площада, където са се разположили другарите му, които вече знаят от аптекаря за неговия годеж. Но той го отрича с „Глупости“ и след приятелско настойчивото – нали не е вярно – без да му мисли отрича – „Дума да не става“! Знае, че е твърде късно за всичко, не може да го промени и, че той е страхливият, жалък лъжец. Минутите на малодушие сломяват неговия живот и единствения изход е револверът.

Пред близък подполковник, той разказва събитията от денонощието и заявява, че като мерзавец не иска да живее повече. За спасението му подполковникът издава заповед на другия ден да бъде приведен в запасен полк в друг град. Преди да отпътува, у дома на доктора във Виена той пише обширно писмо до Едит и близките, като настоява то да ѝ бъде занесено веднага фатално на часа. В него моли Едит да прости слабостите му; техният годеж ще бъде за него по-свят от всякога; ще стори всичко, за да изкупи своето малодушие. Оставил писалката, той незабавно осъзнава, че за пръв път е взел окончателно решение, че животът му ще принадлежи изцяло и само на онази, която го обичаше и че се врича на девойка, без да го възприема като жертва. Притеснен във влака, че спасителното писмо може да не пристигне на часа и появилата се в главата му кошмарна тераса, от междинна гара изпраща телеграма: поздрав от влака; служебно поръчение; връщам се скоро; докторът ще съобщи подробностите; сърдечни поздравии! Направил е всичко необходимо Едит да не изпита подозрение и безпокойство.

Развитието за деня е шеметно. Обвиненият аптекар научил за съмнителното изчезване на подпоручика, отишъл в замъка и шумно се нахвърлил върху бащата, като скандалът за подлия негодник чула случайно Едит. Тя позвънила в казармата и от ординареца разбрала, че той е служебно командирован за неизвестно време и че не е оставил да предаде нещо на когото и да било. Нейното нетърпеливо сърце не можело да чака и час повече. Засегната смъртоносно, загубила окончателно доверието си в него, неговата слабост вдъхва в нея съдбоносна сила. Не успяла да усмири сърцето си, Едит изпълнила своето ужасно решение – точно така, както го показала на любимия си на същата тераса. В полунощ тя е починала...

След няколко години подпоручикът, станал вече високопоставен в главното коменданство, при задълбочен, искрен анализ и житейски опит проумява, че никоя вина не може да бъде забравена напълно, докато съвестта си спомня за нея.

Трагичен край в една вълнуваща драма, където преливат едно в друго нещастна съдба, съчувствие, малодушие, сантиментално и не сантиментално състрадание, страх, слабост, безнадеждност, самосъжаление и унижена съвест.

В любовта между мъжа и жената съчувствието видимо е най-безобидно. Но само отвън или през прозореца. Емоционалната, сърдечна и понякога разумна любов в отношенията между двама в различните събитийни фази и душевни състояния обхваща и включва достатъчно познатите ни състояния: възбуда, всеотдайност, обезличаване, сила, притежание, ревност, съжаление. При всяка една фаза може да възникне разтърсваща раздяла. И евентуалното Съчувствие от силната, независимата страна към отхвърлената страна, предизвиква ужас от лицемерие, скритост и обидно унижение само за наранената, отхвърлената

страна. Разраства се жива драма за изоставената личност и нейната стойност в околния свят. Ореолът на Човека е сринат и при него вече няма жалост, обич, а само загнездена обида, провокиращо сексуално влечение, обезкървяващ срам и невероятно избуяла мъст. Неусетно околните са развълнувани, може да съпреживяват, да оправдават или утешават и двете страни, но съчувствието и съпричастието е болезнено, потискащо и удължава агонията при разразила се раздяла. Нюансите в живота и във всичко сътворено на земята по тези любовни трагедии са безкрайни и вечни.

Неминуемо изникват спотаени въпроси:

Кога и защо да не очакваме или изискваме съчувствие, преливащо в съпричастие и състрадание, а да управляваме в дълбочина степента на общуване, като убедим себе си и своите близки, че за това е необходимо честност, човещина и отговорност?

Кога да не бягаме от притежавано тяло, удове, душевност, менталност, чувства и светоусещане, дадени от Природата на човека, едва ли не като наложено наказание, при нагласата му за близост със себеподобните и разум при вълнението за неизбежност и невъзможност за чудеса

Всеки трябва сам да поеме кръста и възкреси по свой начин Любовта, без да забравя, че центърът на земята е личността – единствено създадена за съчувствие, състрадателност и всеотдайност.

2019